

Historia rugby w Polsce

Po zakończeniu I wojny światowej, wraz z repatriantami i misją wojskową z Francji dotarli do Polski sympatycy rugby, którzy postanowili rozpowszechnić tę bardzo już popularną dyscyplinę także u nas.

Jesienią 1920 roku rozegrano w Warszawie dwa pokazowe mecze rugby z udziałem żołnierzy Francuskiej Misji Wojskowej. Wiosną 1921 roku Louis Amblard, dyrektor szkoły języków obcych założył Związek Sportowy Orzeł Biały, pierwszy klub rugby w Polsce. Na ogłoszenie w prasie warszawskiej, że poszukuje ludzi silnych, odważnych, chętnych do uprawiania nowej dyscypliny, zgłosiło się kilkunastu ochotników, z którymi rozpoczęto treningi. Z dużym wysiłkiem wyszkolono ponad 30 zawodników, z których utworzono dwie drużyny. Pierwszy oficjalny mecz rugby polskiej drużyny przy udziale publiczności odbył się we Lwowie na boisku LKS Pogoń dnia 9 lipca 1922 roku między dwoma zespołami Orła Białego znanymi jako Biali i Czarni, spotkanie zakończyło się zwycięstwem Czarnych 6:5. Po meczu w prasie ukazało się kilka artykułów za i przeciw rugby, ogólnie jednak uznano, że mecz był widowiskiem udanym. W 1923 roku podpułkownik Eugeniusz Baranowicz założył zespół przy I Pułku Artylerii Przeciwlotniczej, rok później francuski trener lekkoatletyki, Maurice Baquet zorganizował w Warszawie drużyny przy Szkole Podchorążych Piechoty, Oficerskiej Szkole Piechoty i Oficerskiej Szkole Sanitarnej, ta ostatnia przeszła pod patronat AZS Warszawa. W roku 1924 nawiązany został pierwszy kontakt międzynarodowy, na zaproszenie Rumuńskiej Federacji Rugby drużyna Orła Białego wzmocniona kilkoma zawodnikami z innych klubów (można to uznać za pierwszą reprezentację Polski) wyjechała do Bukaresztu na mecze z reprezentacją Rumunii przygotowującą się do Igrzysk Olimpijskich w Paryżu. Polacy przegrali z Rumunią 0:46 i Rumunią B 0:17. W tym samym roku rozegrano pierwszy międzynarodowy mecz w Polsce między reprezentacjami Bukaresztu i Warszawy, wygrali goście 6:19. W roku 1925 Orzeł Biały spotkał się w Rumunii z liderem I ligi Stade Romain, przegrywając 14:0, zaś do Polski przyjechał zdobywca pucharu Rumunii Sportul Studentic, wygrywając z Orłem Białym 0:22 i reprezentacją Warszawy 0:18. W 1926 roku przedstawiciele warszawskich klubów wystąpili do władz Polskiego Związku Związków Sportowych o prawo do gry jako oficjalna reprezentacja Polski. PZZS nie pozwolił na tworzenie reprezentacji bez oficjalnego związku zrzeszającego kluby rugby, powołano więc Polski Związek Rugby przydzielony jako podsekcja do Polskiego Związku Gier Sportowych, jego rolę przejęła w 1928 roku Komisja Organizacyjna Polskiego Związku Rugby działająca do roku 1930. O rok dłużej działały warszawskie drużyny Orzeł Biały i AZS. W latach 1921-1937 udokumentowano istnienie w Polsce 29 klubów rugby prowadzących szkolenie i uczestniczących w rozgrywkach głównie w kategorii seniorów. Szkolenie młodzieży prowadził tylko łódzki KP Zjednoczone i bydgoskie Gimnazjum Kopernika. Niestety w większości działały one bardzo krótko. W latach międzywojennych drużyny grały głównie mecze towarzyskie i wewnętrzne (szczególnie popularne w jednostkach wojskowych), rozgrywki o mistrzostwo Polski były organizowane tylko w 1929 roku jako Puchar Agencji Wschodniej.

W 1954 roku Franciszek Liszka były zawodnik KS Murcki i Pentajlon Poznań zorganizował w Murckach pierwszą drużynę rugby, na początku 1955 roku powstał drugi zespół w Katowicach, jego założyciel Ramon Torrents grał przed przyjazdem do Polski w hiszpańskim Rugby Club Tarragona. Zainspiowało to dziennikarzy Wojciecha Giełżyńskiego i Andrzeja Karpińskiego do powtórnego rozpropagowania

tej dyscypliny w kraju. Pracowałem wtedy w redakcji *Dookoła Świata* jedynej w tamtym czasie pisma w którym można było przeczytać o magii czy fakirach - wspomina Giełżyński. - Było to na początku września 1955 roku, siedzieliśmy sobie z Andrzejem Karpińskim dziennikarzem z redakcji „*Sportowca*” w kawiarni „*Pod Kurantem*” i rozmawialiśmy co by tu ciekawego wymyślić, bo pociągały mnie nowe rzeczy. W tym czasie pisałem w dziale sportowym, przychodziły do nas różne zagraniczne gazety m.in. z Francji, a tam dużo pisano o rugby, słyszałem że na Śląsku istnieje jedyny w Polsce zespół o przedwojennych tradycjach - Murcki. Pomyślałem, że warto by tę grę rozpropagować w Polsce. Od pomysłu do wykonania droga była krótka, już we wrześniu redakcje *Dookoła Świata* i *Sportowca* złożyły w GKKF propozycję oraz szczegółowy plan zorganizowania w Polsce rugby. 15 listopada 1955 Giełżyński, Karpiński i Wojdyła zwołali w Warszawie Zjazd Założycielski, który wybrał Komisję Organizacyjną Polskiego Związku Rugby w jej skład weszli: Giełżyński, Karpiński, Wojdyła, a także Karol Whithead, który przed wojną grał w rugby w angielskim Aundel College. Władze GKKF przychylnie ustosunkowały się do nowej dyscypliny czego efektem było sławetne rozporządzenie tow. Włodzimierza Reczka z 14 grudnia 1955 o wprowadzeniu rugby w poczet oficjalnie uprawianych w Polsce dyscyplin.

Nie wszyscy czekali na oficjalne zezwolenie władzy, Marian Balcerzak już w październiku zebrał chłopaków z Ochoty i rozpoczął z nimi treningi, nieco później dołączyli studenci AWF zorganizowani przez Stanisława Gierwatowskiego. Zainteresowanie rugby przerosło najśmielsze oczekiwania twórców, na kurs zorganizowany przez GKKF przyjechał znany czeski trener Alfons Zeda, który przez dwa tygodnie od świtu do nocy uczył podstaw gry 60 przyszłych instruktorów. Po kursie powstało w Polsce 28 drużyn, w późniejszych latach nigdy nie udało się doprowadzić do takiego stanu posiadania aż do 2004 roku. Pierwszy oficjalny mecz rozegrano na stadionie Legii Warszawa 15 września 1956 roku, AZS AWF Warszawa pokonał Górnika Kochłowice 3:0. W tym samym roku odbyły się mecze eliminacyjne do I ligi i turniej o Puchar Sportowca. W finale AZS AWF Warszawa pokonał Czarnych Szczecin 14:9 kończąc pierwszy sezon rugby w odrodzonej Polsce. 26 stycznia 1957 zwołana została Konferencja Sprawozdawczo - Wyborcza, która w miejsce Komisji Organizacyjnej powołała Sekcję Rugby Głównego Komitetu Kultury Fizycznej. Na przełomie lat 1956-57 wiele klubów zlikwidowało swoje sekcje, pozostałe 19 grało mecze o mistrzostwo Polski, 8 zespołów w I lidze, 15 (licząc drugie zespoły pierwszoligowców) w trzech grupach Ligi Okręgowej. W maju tournée po Polsce odbył czechosłowacki Spartak Gotwaldowo, który rozegrał mecze z reprezentacją Śląska, AZS AWF Warszawa i AZS Szczecin wszystkie wygrywając. W październiku do Rumunii wyjechała prowadzona przez Henryka Karczewskiego reprezentacja Warszawy wzmocniona kilkoma zawodnikami z innych klubów, na cztery mecze Polacy ponieśli trzy porażki i wygrali 8:5 z reprezentacją miasta Ploesti. Polski Związek Rugby powstał 9 września, pierwszym prezesem został Władysław Trybus. Już 23 września na kongresie w Barcelonie FIRA przyjęła Polskę w skład swych członków. Pierwszym mistrzem Polski została drużyna AZS AWF Warszawa, rozgrywki Okręgowe wygrały Posenania Poznań, Juwenia Kraków i Varsovia Warszawa.

Dwa ostatnie zespoły, przestały istnieć po zakończeniu rozgrywek, część rozpadła się już w trakcie tak, że w 1958 roku pozostało 10 drużyn. W tym roku polityka PZR koncentrowała się na stworzeniu młodzieży możliwości do uprawiania rugby. W latach 1958-62 istniało w Polsce ponad 30 Młodzieżowych Ośrodków Rugby, które zostały zlikwidowane z powodu braku funduszy. 24 sierpnia 1958 roku w Łodzi

reprezentacja Polski rozegrała pierwszy mecz międzypaństwowy pokonując NRD 9:8 (0:5). Polska zagrała w składzie: Waław Moczulski, Zbigniew Janus, Jerzy Masoń, Józef Grochowski, Eugeniusz Szostak, Jerzy Koter, Andrzej Ważyński (Henryk Hodiak), Sławomir Frankowski, Józef Sokołowski, Franciszek Nowak (kpt.), Marian Głuszek, Bernard Stelmaszczyk (Eugeniusz Bartkowiak), Maciej Liepelt, Zdzisław Koniarz, Jan Chodkiewicz. Trenerem był Marian Bondarowicz. W roku 1959 po raz pierwszy wprowadzono rozgrywki o mistrzostwo Polski w młodszych grupach wieku, w grupie juniorów mistrzem została drużyna Włókniarza Łódź, w grupie trampkarzy drużyna Zasadniczej Szkoły Budowy Okrętów z Gdańska, a w grupie młodzików drużyna Technikum Budowlanego z Lublina.

Rok 1961 zapoczątkował kryzys organizacyjny i finansowy spowodowany decyzją Głównego Komitetu Kultury Fizycznej wpisującego rugby na listę dyscyplin nierozwojowych, Lechia Gdańsk jako pierwszy klub grała w Puchar Mistrzów Krajowych FIRA. W 1961 roku o mistrzostwo Polski grało osiem drużyn, ale w 1962 sześć, a w 1963 tylko cztery. W roku 1965 dzięki pracy wielu działaczy sytuacja rugby uległa poprawie, naciskany GKKF zwiększył dotacje, a PKOl sfinansował kurs dla instruktorów i trenerów, w mistrzostwach Polski startowało 7 zespołów. Zwycięstwem 32:0 ze Szwecją Polska debiutowała w Pucharze Narodów FIRA. Wcześniej w latach 1959-1963 grała tylko w Pucharze Pokoju organizowanym dla Krajów Demokracji Ludowej, w 1962 roku impreza odbyła się w Polsce. W 1967 po przerwie od 1962 reaktywowano mistrzostwa Polski Juniorów, startowało w nich 5 zespołów. W roku 1971 zmieniono system ligowy, wiosną przeprowadzono rozgrywki o Puchar Polski, którego zdobycie równało się Mistrzostwu Polski. Rozgrywki pucharowe stały się podstawą do podziału drużyn na dwie grupy: silniejszą liczącą 6 zespołów i słabszą z 4 zespołami. Grupa silniejsza walczyła o tytuł Mistrza Polski (spadały z niej 2 ostatnie drużyny), a grupa słabsza o awans 2 pierwszych zespołów. W sezonie 1972-73 na wniosek Rady Sportu powołano w miejsce grupy silniejszej I ligę, a w miejsce słabszej II ligę, do której mogły należeć drużyny nowo powstałe. W roku 1973 z okazji 50-lecia rugby w naszym kraju Polacy byli organizatorami XXXI Kongresu FIRA, rok później rozegrano zawody o Puchar Polski w których spotykały się wszystkie drużyny I i II ligi. W roku 1984 Polska była organizatorem rozgrywanego w Warszawie XVI Turnieju FIRA juniorów, przemianowanego później na Mistrzostwa Świata. W 1988 roku PZR został przyjęty w poczt członków IRB zyskując prawo do gry w eliminacjach do Pucharu Świata. Startując w cyklu eliminacji do czterech edycji pucharu Polska zaszła najwyżej w 2002, ale do finałów nigdy nie awansowała, w 1993 roku w Sopocie rozegrano jeden z turniejów eliminacyjnych, Polskę wyeliminowała wtedy porażka z Rosją. W 1992 reprezentacja Polski po raz pierwszy zagrała w eliminacjach do Pucharu Świata Siódemek, w dwa lata później odbyły się pierwsze mistrzostwa Polski w tej odmianie rugby. W 1997 roku po zwycięstwie 29:23 nad reprezentacją Gruzji, Polska zajęła III miejsce w Pucharze FIRA, była to najwyższa pozycja naszej reprezentacji od chwili startu w imprezie w 1965 roku. Kobiece rugby doczekało się oficjalnych mistrzostw w 2003 roku, a już w rok później została powołana reprezentacja Polski. W ostatnich latach powstało w Polsce wiele nowych drużyn rugby, niektóre ograniczają się do rozgrywek siedmioosobowych, inne grają w obie odmiany tej dyscypliny.

Rozgrywki w rugby piętnastoosobowym w sezonie 2022/2023 prowadzone były w Ekstralidze (10 drużyn), I Lidze (7 drużyny) i II Lidze (6 drużyn). Rozgrywki w rugby siedmioosobowym w sezonie 2022/2023 toczyły się systemem turniejowym o Mistrzostwo Polski, do sezonu 2013/2014 i od sezonu 2020-2021 także w Lidze

Rugby 7 skupiającej zespoły o różnym stopniu zaawansowania od zawodowych do amatorskich, w latach 2015-2020 i od 2021 w Pucharze Polski Rugby 7.

Mistrzowie Polski Seniorów

1929 - Oficerska Szkoła Sanitarna Warszawa; 1957, 1958 - AZS AWF Warszawa; 1959 - Czarni Bytom; 1960, 1961 - Lechia Gdańsk; 1962, 1963 - AZS AWF Warszawa; 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969 - Skra Warszawa; 1970 - Lechia Gdańsk; 1971 - Polonia Poznań; 1972, 1973 - AZS AWF Warszawa; 1974, 1975, 1976 - Polonia Poznań; 1977 - AZS AWF Warszawa; 1978 - Polonia Poznań; 1979, 1980, 1981, 1982 - AZS AWF Warszawa; 1983 - Budowlani Łódź; 1984, 1985, 1986 - AZS AWF Warszawa; 1987 - Ogniwo Sopot; 1988 - AZS AWF Warszawa; 1989, 1990, 1991, 1992, 1993 - Ogniwo Sopot; 1994, 1995, 1996 - Lechia Gdańsk; 1997 - Ogniwo Sopot; 1998 - Lechia Gdańsk; 1999 - Ogniwo Sopot; 2000, 2001, 2002 - Lechia Gdańsk; 2003 - Ogniwo Sopot; 2004, 2005 - Arka Gdynia; 2006, 2007 - Budowlani Łódź; 2008 - Folc AZS AWF Warszawa; 2009, 2010 - Budowlani Łódź; 2011 - Arka Gdynia; 2012, 2013, 2014 - Lechia Gdańsk, 2015 - Arka Gdynia, 2016, 2017, 2018 - Budowlani Łódź SA; 2019 - Ogniwo Sopot; 2020 - nie ukończono; 2021 - Ogniwo Sopot; 2022 - Orkan Sochaczew.

Mistrzowie Polski Seniorów 7

1996, 1997 - Ogniwo Sopot; 1998, 1999, 2000 - AZS AWF Warszawa; 2001, 2002, 2003, 2004 - Orkan Sochaczew; 2005, 2006, 2007, 2008 - Folc AZS AWF Warszawa; 2009 - AZS AWF Warszawa; 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 - Lechia Gdańsk; 2017 - Posnania Poznań; 2018 - Lechia Gdańsk; 2019, 2020, 2021, 2022 - Posnania Poznań.

Mistrzynie Polski Kobiet

2003, 2008, 2009, 2010 - Hool's Girls Arka Gdynia; 2011, 2012, 2013, 2014 - Ladies Lechia Gdańsk; 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 - Biało-Zielone Ladies Gdańsk.

Zdobywcy Pucharu Polski

1974 - Posnania Poznań; 1975 - Polonia Poznań; 1976 - Skra Warszawa; 1977 - Lechia Gdańsk; 1978, 1979, 1980 - Polonia Poznań; 1981 - AZS AWF Warszawa; 1982 - Czarni Bytom; 1983 - AZS AWF Warszawa; 1984, 1985, 1986 - Lechia Gdańsk; 1987, 1988, 1989 - Ogniwo Sopot; 1990 - nie rozgrywano; 1991 - Ogniwo Sopot; 1992 - Budowlani Łódź; 1993 - Ogniwo Sopot; 1994 - Lechia Gdańsk; 1995 - Ogniwo Sopot; 1996, 1997 - Lechia Gdańsk; 1998, 1999 - Ogniwo Sopot; 2000 - AZS Dębica Lincer Gdańsk; 2001 - Ogniwo Sopot; 2002 - Budowlani Lublin; 2003 - Budowlani Łódź; 2004, 2005, 2006 - Lechia Gdańsk; 2007 - Folc AZS AWF Warszawa; 2008 - Lechia Gdańsk; 2009 - Budowlani Łódź; 2010 - Arka Gdynia; 2011, 2012 - Budowlani Łódź; 2013 - Lechia Gdańsk; 2014, 2015 - nie rozgrywano; 2016 - Budowlani Łódź SA; 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 - nie rozgrywano.

Zdobywczynie Pucharu Polski Kobiet

2011 - Ladies Lechia Gdańsk; 2012, 2013, 2014, 2015 - nie rozgrywano; 2016, 2017, 2018, 2019 - Biało-Zielone Ladies Gdańsk; 2020, 2021 - nie rozgrywano; 2022 - Biało-Zielone Ladies Gdańsk.